

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร
APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO ENHANCE SOCIAL
RESPONSIBILITY OF HIGH SCHOOL STUDENTS
OMNOI SOPHONCHANUPATHAM SCHOOL SAMUT SAKHON PROVINCE

พระปลัดนฤนาท อติชาโต¹, พระมหากนิษฐ สิริปญโญ, ดร.², พระมหาวีรวิชญ์ วรินโท³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Phrapalad Narunart Athichato Pumla¹, Phramaha Akanit Siripaño², Phramaha Weeratis Varinto³

Buddhist College of Wisdom Sri Dvaravati Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3}

Corresponding Author E-mail : narunart.pumla1119@gmail.com¹, akanit12@gmail.com²

(Received : June 19, 2025; Edit : July 3, 2025; accepted : July 16, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทาง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” พบว่า 1)นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับน่าพึงพอใจ โดยโรงเรียนได้จัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เช่น กิจกรรมจิตอาสา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะคิดเชิงบวก และมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา ทาน และอุเบกขา ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมของนักเรียนให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รับผิดชอบต่อผู้อื่น และมีความเข้าใจบทบาทของตนในฐานะสมาชิกสังคม 3) แนวทางที่ส่งผลชัดเจน คือ การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกิจกรรมสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ทำให้นักเรียนแสดงออกถึงจิตสาธารณะ ความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม และตระหนักในคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การเสริมสร้าง, ความรับผิดชอบต่อ, สังคมของนักเรียน, โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์, จังหวัดสมุทรสาคร.

Abstract

This research article is a study of the approach of “Application of Buddhist principles to enhance social responsibility of high school students at Omnoi Sophonchanupatham School, Samut Sakhon Province”. It was found that 1) students have a satisfactory level of social responsibility. The school organized activities to enhance public awareness, such as volunteer activities, environmental conservation, and morality and ethics training. This resulted in students developing life skills, positive attitudes, and continuous participation. 2) The application of Buddhist principles, namely loving-kindness, compassion, generosity, and equanimity, helped shape students’ behavior to be generous, responsible for others, and understand their roles as members of society. 3) The approach that yielded clear results was the consistent integration of Buddhist principles into public activities, which enabled students to demonstrate public awareness, pride in their participation, and awareness of the value of creative coexistence in society.

Keywords: Buddhist principles, development, responsibility, student society, Omnoi Sophonchanupatham School, Samut Sakhon Province.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่จะปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กนักเรียนเพื่อให้มีศีลธรรมอันดีงาม เป็นกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งในแต่ละสถาบันที่ทำหน้าที่ช่วยปลูกฝังเด็ก ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน หรือสังคมโดยทั่วไป ล้วนแต่มีลักษณะและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น โรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กต่อจากครอบครัว จะมีวิธีการแตกต่างไปจากครอบครัวคือ โรงเรียนปลูกฝังจริยธรรม โดยมีหลักสูตร บทเรียน ที่แน่นอน วิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และการประเมินผลเป็นระบบ ในขณะที่ครอบครัวปลูกฝังและถ่ายทอดจริยธรรมโดยการให้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งการลงโทษให้รางวัลแก่เด็ก แต่ในปัจจุบันก็ยังพบว่าเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากเด็กนักเรียน เช่น การทะเลาะวิวาท การลักขโมย การเสพยาเสพติด เป็นต้น อันแสดงให้เห็นว่าเด็กนักเรียนยังคงขาดศีลธรรมและจริยธรรม ในการดำเนินชีวิตอยู่มาก ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547)

ดังนั้นการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547) หลักคิดเรื่องการศึกษาตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไปยังเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีว่า การมีบุคลิกภาพ มีความเป็นสุภาพบุรุษและมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองของชาวสยามในยุคนั้น ยิ่งกว่าการเป็นคนที่มีความรู้วิชาการ โดยขาดการมีบุคลิกภาพและคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2548) ที่พึงประสงค์ของคนไทย ประกอบด้วย 1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน 3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม 5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย 6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ 7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย 8. มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ 10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ 12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ดังปรากฏเด่นชัดของจริยธรรมในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนาศีลธรรมจริยธรรมนับเป็นสาระหนึ่งในหลักสูตรที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในทุกช่วงชั้นโดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้ คือ มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่นมีศรัทธาที่ถูกต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือจากมาตรฐานทั้งสองประการของสาระที่ 1 ตลอดจนหัวข้อหลักของสาระนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นการเรียนการสอนเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ สำหรับสาระการเรียนรู้แกนกลางของสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือพุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือประวัติพุทธสาวกพุทธสาวิกาลหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือการบริหารจิตและเจริญปัญญาการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือปฏิบัติตนและมีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือส่งผลถึงการพัฒนาด้านพัฒนาชาติและโลกต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จริยธรรมในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยจัดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อนามาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันและร่วมพัฒนาสังคมไทย เพื่อเป็นการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพ เพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนสามารถส่งผลให้นักเรียนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” โดยมุ่งตอบคำถามหลักของการวิจัยว่า การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาพระพุทธศาสนาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมได้อย่างไร นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านใดบ้าง แนวทางใดที่สามารถส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในกลุ่มนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนา และการส่งเสริมคุณลักษณะของพลเมืองที่มีจิตสำนึกเพื่อสังคมอย่างแท้จริงในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร
- 2) เพื่อการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และร่วมสังเกตกิจกรรมเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัย ดังนี้

- 1) **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร
- 2) **ขอบเขตด้านประชากร** โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 รูป/คน
- 3) **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร
- 4) **ขอบเขตด้านระยะเวลา** การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” จากการศึกษาวินิจฉัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้มีการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการในทุกมิติของการพัฒนานักเรียน ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างนักเรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ในโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติและคุณธรรมแก่นักเรียน

ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์มีแนวทางการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยมีการบูรณาการกิจกรรมหลากหลายที่ครอบคลุมมิติทั้งด้านจิตใจ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เชิงคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงบวกที่ยั่งยืน ดังนี้ กิจกรรมจิตอาสา นักเรียนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การเก็บขยะ หรือกิจกรรมเพื่อชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณธรรมด้านเมตตา การเสียสละ และการบริการเพื่อส่วนรวม กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การประหยัดพลังงาน และการรีไซเคิล ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า กิจกรรมทำงานร่วมกับชุมชน เช่น การจัดค่ายอาสาเพื่อการศึกษา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และโครงการพัฒนาชุมชน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหา และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งเข้าใจบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม การอบรมคุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนจัดอบรมโดยเน้นพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ เคารพสิทธิผู้อื่น มีวินัย และรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ช่วยหล่อหลอมจิตสำนึกและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองที่ดี โดยภาพรวม นักเรียนได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะชีวิต และบทบาทหน้าที่ในสังคมอย่างสมดุล ไม่เพียงแค่วิชาการเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้คุณธรรมในการดำรงชีวิตได้จริง ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีจิตสาธารณะ โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์สามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนผ่านกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและหลากหลาย ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทั้งด้านพฤติกรรม คุณธรรม และทักษะชีวิต ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคมในอนาคต

2) เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนสามารถซึมซับและนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ เมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข) นักเรียนมีความเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เห็นได้จากการสะท้อนผ่านกิจกรรมจิตอาสา เช่น การช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหา และการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะในชุมชน กรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) นักเรียนแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การเข้าร่วมค่ายอาสา การบริจาคสิ่งของแก่ผู้ด้อยโอกาส และการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทาน (การเสียสละ) นักเรียนได้เรียนรู้การเสียสละเวลา แรงกาย และความสะดวกสบายเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่น การช่วยงานสาธารณะ การดูแลสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมโดยไม่หวังผลตอบแทน อุเบกขา (การวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา) นักเรียนฝึกฝนการควบคุมอารมณ์ ไม่ยึดติดกับอคติหรือความขัดแย้งในกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การอภิปรายกลุ่ม การแก้ปัญหาในสถานการณ์ความขัดแย้ง และการทำงานเป็นทีม ผลจากการประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ส่งผลให้นักเรียนพัฒนา คุณธรรม ทัศนคติ และจิตสำนึกต่อสังคม ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะ การแสดงออกถึง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมี ทัศนคติเชิงบวกต่อการช่วยเหลือสังคม การ รักษาสมดุลในจิตใจ ท่ามกลางแรงกดดันทางสังคมหรือสถานการณ์ชีวิต นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถนำหลักธรรมที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตนอกห้องเรียนได้จริง ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการฝังรากของพุทธธรรมในวิถีชีวิตและการคิดเชิงจริยธรรมของเยาวชน การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนานักเรียนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอย่างชัดเจน ทำให้นักเรียนมีจิตอาสา เสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพใน

อนาคต

3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ มีความเข้าใจในบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของสังคม และสามารถแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมและทัศนคติของนักเรียน ดังนี้ การส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนจัดกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การทำความสะอาดวัดหรือโรงเรียน การระดมทุนช่วยผู้ประสบภัย ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตใจเสียสละ รู้จักแบ่งปัน และมีทัศนคติที่ดีต่อการช่วยเหลือผู้อื่น การสร้างความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมทางสังคม นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มักแสดงความภาคภูมิใจในบทบาทของตนเอง โดยรู้สึว่าการกระทำของตนมีคุณค่าต่อสังคม เช่น การร่วมจัดโครงการส่งเสริมการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล หรือกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับสิทธิเด็ก การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ การนำหลักธรรม เช่น เมตตา ทาน และอุเบกขา ไปใช้ในสถานการณ์จริง ทำให้นักเรียนเข้าใจและฝึกฝนพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสังคม เช่น การอดทนรับฟังผู้อื่น การทำงานเป็นทีม และการรับมือกับความขัดแย้งอย่างมีสติ การฝึกบทบาทผู้นำและการทำงานร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การตัดสินใจ การสื่อสาร การวางแผน และความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์ที่ปรากฏ ได้แก่ การพัฒนาทัศนคติในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปของการกระทำ เช่น การริเริ่มกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ การมีจิตสำนึกในบทบาทของตนเองในการร่วมพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการฝึกฝนคุณธรรมผ่านกิจกรรมจริง ช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เข้าใจบทบาทของตนในสังคม และพร้อมเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้มีการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับที่เน้นพึงพอใจ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการในทุกมิติของการพัฒนานักเรียน ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างนักเรียนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ในโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติและคุณธรรมแก่เด็กนักเรียน เช่น กิจกรรมจิตอาสาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมและผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้การแบ่งปันและการให้บริการแก่ผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มุ่งส่งเสริมให้เด็ก ๆ เข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ซึ่งเป็นการปลูกฝังความรู้สึกถึงความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกับชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างนักเรียนกับสังคมรอบตัว โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษา การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส หรือการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันในกลุ่มและการตระหนักถึงบทบาทของตนเองในสังคม นอกจากนี้การอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนให้ความสำคัญ โดยเน้นให้เด็กนักเรียนมีการพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การซื่อสัตย์สุจริต และการเป็นคนดีในสังคม ซึ่งช่วยให้เด็กนักเรียนมีความเข้าใจถึงสิ่งที่ถูกต้องและผิดชอบต่องานที่ทำ การอบรมเหล่านี้เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนในการเติบโตไปเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ดังที่นักเรียนจึงได้รับการปลูกฝังทั้งด้านความรู้ บทบาทหน้าที่ในสังคม และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

2) การเสริมสร้างความรับผิดชอบต่องานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์
จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการประยุกต์หลักพุทธธรรมในกิจกรรมของโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้นักเรียนซึมซับและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะหลักธรรมสำคัญ เช่น เมตตา กรุณา การเสียสละ (ทาน) และอุเบกขา ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังถูกนำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การช่วยเหลือสังคม การดูแลสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านั้น ในทางปฏิบัติ เพราะว่าความเมตตาและกรุณาเป็นการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีความเมตตาต่อผู้อื่น มีความรู้สึกห่วงใยและเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น โดยสามารถแสดงออกได้ทั้งในกิจกรรมจิตอาสาและการช่วยเหลือคนในชุมชน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กนักเรียนเห็นความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือและการแบ่งปันกับผู้อื่น โดยมีเสียสละ (ทาน) ก็ถูกนำมาปฏิบัติจริงผ่านการทำกิจกรรมที่ไม่หวังผลตอบแทน เช่น การร่วมกันทำงานเพื่อสังคม หรือการร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเสียสละทั้งในด้านเวลาและพลังงานในการทำสิ่งดี ๆ เพื่อส่วนรวม โดยไม่คาดหวังผลประโยชน์ส่วนตัว ตามหลักธรรมที่สำคัญคืออุเบกขา ซึ่งหมายถึงการรักษาความสงบในใจ ไม่ยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ปล่อยให้ความเครียดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตมาทำให้เกิดความทุกข์ หรือส่งผลเสียต่อการตัดสินใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น หลักการนี้ถูกนำไปใช้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันในทีม การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการรับมือกับความท้าทายในชีวิตประจำวัน ผลของการประยุกต์หลักพุทธธรรมเหล่านี้คือการพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรมอย่างยั่งยืน โดยไม่เพียงแต่พวกเขาเรียนรู้ทฤษฎีจากหลักธรรมที่สอนในโรงเรียน แต่ยังสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นธรรมชาติ การมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม การให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้อื่น และการรักษาความสงบในใจ ส่งผลให้พวกเขากลายเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมได้ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันจึงไม่ใช่แค่การเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ฝังลึกลงไปวิถีชีวิตของนักเรียน ซึ่งช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จนนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมในตัวนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสุทิน ราชวัฒน์ ,2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด” วัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสุขภาวะในชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 2.เพื่อศึกษาลักษณะภูมิปัญญาชาวบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด 3.เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและภาคสนามผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ ชุมชนบ้านหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ดเผชิญกับปัญหาหลายด้านที่เกิดจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความปลอดภัยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชนมีทั้งความสุขและความทุกข์ที่แตกต่างกันไปในหลายมิติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ

ของชุมชน หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะและความสามัคคีของชุมชน ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสร้างความสามัคคีในสังคม ผ่านแนวทางดังต่อไปนี้ 1) ทาน (การให้) หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในด้านวัตถุสิ่งของและการแบ่งปันความรู้ การเสียสละเพื่อส่วนรวม เช่น การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนในชุมชน หรือการให้ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 2) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) หมายถึง การใช้คำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน มีเหตุผล และสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจและความปรองดองในสังคม ลดความขัดแย้งระหว่างบุคคลในชุมชน 3) อัตถจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์) หมายถึง การชวนช่วยช่วยเหลือสังคม การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน 4) สมานัตตา (การวางตนให้เสมอภาคและเสมอต้นเสมอปลาย) หมายถึง การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่แบ่งแยกชนชั้น หรือเลือกปฏิบัติ ซึ่งช่วยส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน การนำหลัก สังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนบ้านหนองบัวสามารถช่วยส่งเสริมความสามัคคี ลดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างสังคมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

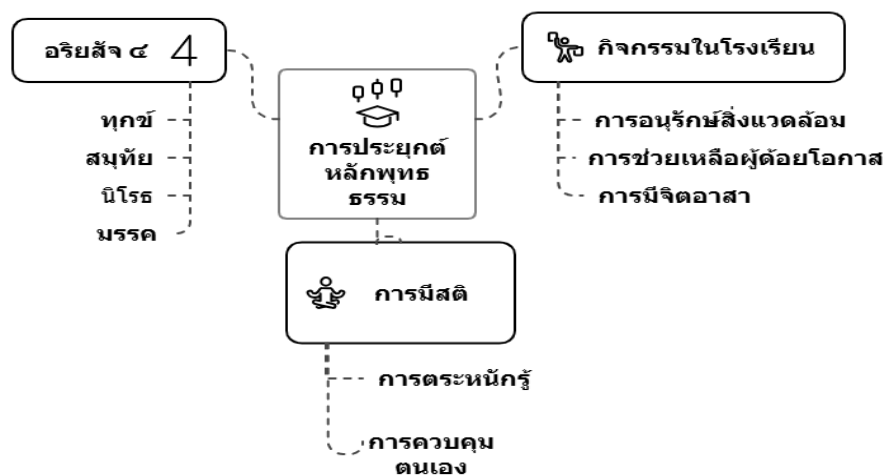
3) **แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่องานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร** พบว่านักเรียนในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์มีความเข้าใจในบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม และมีความตระหนักในการร่วมพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เพียงแค่ช่วยให้พวกเขาได้ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่ยังเป็นการปลูกฝังให้พวกเขาตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน ในกิจกรรมที่สำคัญคือการจัดกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน ซึ่งนักเรียนมีโอกาสดำเนินการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนและผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน สิ่งนี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการแบ่งปัน การช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่มีความทุกข์ยาก และทำให้พวกเขาเห็นคุณค่าในการมีส่วนร่วมเพื่อทำให้องค์กรดีขึ้น ที่สะท้อนถึงความเข้าใจในบทบาทของนักเรียนในฐานะสมาชิกของสังคมคือการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การจัดโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมสิทธิของเด็ก หรือการช่วยเหลือผู้สูงอายุในสถานการณวิฤต ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความรู้สึภาคภูมิใจให้กับนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ยังช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่องานและทำให้พวกเขาเข้าใจถึงการมีบทบาทในกระบวนการพัฒนาสังคมในภาพรวม ดังที่นักเรียนในโรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์หลายคนแสดงออกถึงความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของโรงเรียนในการปลูกฝังจิตสำนึกที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่องานและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณค่า นักเรียนไม่เพียงแต่เรียนรู้ทฤษฎี แต่ได้ประสบการณ์จริงจากการปฏิบัติซึ่งทำให้พวกเขามีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายทางสังคมในอนาคต และสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่นักเรียนสามารถแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่องานในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีคุณค่าและเป็นการเตรียมความพร้อมในการเป็นสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นายภาณุมาศ หอมบุญยงค์, 2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะทาง สังคมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 4) ศึกษาแนวทางพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัด สมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีทักษะทางสังคมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาตามเพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับต่อวัน สถานภาพสมรสของบิดามารดา การอยู่อาศัย รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่างกัน มีทักษะทางสังคมไม่แตกต่างกัน 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ปัจจัยภายในตนเอง ปัจจัยจากโรงเรียน ปัจจัยจากครอบครัว และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม มี

ประสิทธิภาพในการทำนันทักษะทางสังคมได้ร้อยละ 65.40 4. แนวทางพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมตามบทบาทของบุคคลทั้ง 5 กลุ่ม ประกอบไปด้วย บทบาทของนักเรียนหรือปัจจัยภายในตนเอง นักเรียนต้องมีความพึงพอใจในการพัฒนาตนเองและต้องตั้งเป้าหมายในชีวิตและเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาทักษะทางสังคม บทบาทของครอบครัวและผู้ปกครอง ทำได้โดยการอบรมสั่งสอนหรือการให้คำแนะนำโดยตรง เป็นแบบอย่างที่ดีและเปิดโอกาสให้เด็กได้ออกไปเรียนรู้พัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะชีวิตตนเองในด้านอื่น ๆ บทบาทของครูและโรงเรียน ควรมีการจัดการเรียนการสอนปกติ สอนความรู้ควบคู่กับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่าน คิดวิเคราะห์ รวมถึงสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัย การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในแผนภาพ ดังนี้

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

แผนภาพที่ 1 การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากภาพสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในหมู่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสังคม การวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเข้าใจในความรับผิดชอบต่อสังคมไม่เพียงแค่นั้นในเชิงกฎหมายหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อส่วนรวมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือและเกื้อกูลผู้อื่นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือการบริจาคทรัพยากรให้แก่ผู้ยากไร้

กระบวนการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วม เช่น การปลูกต้นไม้ ธรนรงค์ใช้พลาสติก และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงปัญหาของสังคมและชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ กิจกรรมเหล่านี้ยังส่งเสริมทักษะสำคัญ เช่น การสื่อสาร การวางแผน การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

อีกประเด็นสำคัญคือบทบาทของหลักพุทธธรรม เช่น การมีสติ การกรุณา และการเสียสละ ซึ่งมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบในหมู่นักเรียน ครูและผู้บริหารยังทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่สำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางศีลธรรมไปสู่ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

จากผลการศึกษาเหล่านี้สามารถสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสมสามารถเสริมสร้างเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีจิตสาธารณะ และพร้อมจะร่วมมือกับสังคมในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามอย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาหลักสูตรในการเรียนของโรงเรียนที่สอดแทรกการส่งเสริมต่อการรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักเรียน โดยปลูกฝังตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้เช่น ชุมชนปลอดสารเสพติดเป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนต้นแบบ

1.3 การประเมินผล ติดตามกิจกรรมตามแบบแผนที่วางไว้เพื่อนำผลมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อที่จะส่งเสริมให้เด็กรุ่นต่อไปเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสังคมได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเพิ่มเติม ควรศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น ระดับประถมศึกษา อาชีวศึกษา หรืออุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ของแต่ละช่วงวัย ศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากจังหวัดสมุทรสาคร เช่น เปรียบเทียบบริบทของโรงเรียนในเมืองกับชนบท เพื่อดูความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2 การเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ศึกษาแนวทางการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม นำมาวิเคราะห์ แนวทางที่สามารถนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ค่ายพัฒนาคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับชุมชน การศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมาย ควรศึกษาเรื่องนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทยและสิทธิของเยาวชน เพื่อเข้าใจข้อกำหนดและข้อจำกัดที่บังคับในพื้นที่นี้

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.1. การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โรงเรียนควร จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ในการปลูกฝังหลักพุทธธรรม เช่น การจัดเวิร์กช็อปสำหรับผู้ปกครอง หรือโครงการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนและครอบครัว ควร

3.2. ศึกษาการสร้างแรงจูงใจในการส่งเสริมนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความกระตือรือร้นและสร้างขวัญกำลังใจต่อคนทำดี ควรมี รางวัลหรือเกียรติบัตร สำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมดีเด่นด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ใช้ การเล่าเรื่อง (Storytelling) และกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เห็นตัวอย่างของบุคคลที่นำหลักพุทธธรรมไปใช้และประสบความสำเร็จในชีวิต

3.3. ศึกษาการอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโรงเรียนควรมี นโยบายสนับสนุนการเป็นองค์กรคุณธรรม เช่น การกำหนดค่านิยมองค์กรที่ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม และการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรมในระดับองค์กร ส่งเสริมให้ครู นักเรียน และบุคลากร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผ่านพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาวินัย การมีความเมตตาต่อผู้อื่น และการมีจิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- บุญญาพร นามวงศ์. (2565). ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสารคามพิทยาคม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 16(1), มกราคม-เมษายน.
- พระสุทิน ราชวัฒน์. (2562). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด.” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาณุมาศ หอมบุญวงศ์. (2562). “แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 ในจังหวัดสมุทรสงคราม.” วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์. องค์การคำครูสภา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).